

Camille
Kouchner
***FAMILIA
GRANDE***

S francuskoga prevela
Ema Đurasek

Zagreb, 2024.

*Za Marie-France.
Tasiju, Elsi i Eliasu
i svim njihovim rođacima i rođakinjama.*

Srce mi je poraženo, ali nije
odustalo.

Victor Hugo, "U Villequieru",
iz Kontemplacija

Autorica je promijenila neka vlastita imena.

I.

Moja je majka umrla 9. veljače 2017. Sasvim sama u bolnici u Toulonu. U njezinome medicinskom kartonu piše: “preminula u prisutnosti svojih bližnjih”, ali nitko od njezine djece nije bio ondje.

Moja majka, tako sitna u bolničkom krevetu, umrla je bez mene. I ja moram živjeti s time.

Prije tri tjedna saznala je da ima rak. Tri tjedna pretraga koje su dovele do te apsurdne odluke: da je operiraju. Obična segmentektomija, odstranjivanje tumora. Budite mirni. Pisala mi je: “Ne brini se, nisam sama.”

Majka je pobjegla. Prekinuto je njezino liječenje, prazna riječ, a da me nisu pitali za mišljenje, a da nisu čekali da dođem držati je za ruku. Zaustavili su njezinu patnju iščupavši joj srce. Uskraćeno joj je da čuje riječi svoje djece, riječi umirenja ili ohrabrenja, riječi pozdrava, riječi ljubavi. Moja se majka prepustila smrti daleko od mene.

Pišem ove riječi godinama poslije. Pišem “moja je majka umrla”, ali baš u ovom trenutku ne osjećam nje-

12 zinu odsutnost. Naravno, imam knedlu u grlu, suze teku, ali otrgnutost je nestvarna.

Majku sam izgubila tisuću puta, ovoga puta neću.

*

Njezine oči, možda.

“Oči. Mogu li se uzeti njezine oči?” Šaljem pitanje svojoj braći. Razmjena poruka. “Naoko, sve je propalo osim očiju. Pluća, srce, jetra, nitko ih ne želi. Ali oči, rado bi ih uzeli. Je li vam to OK? Da utrapimo mamine oči? A što ćemo onda? Luz pita slažemo li se da bude pokopana u Sanaryju. Što kažete? To bi željela, zar ne?” Nema vremena za razmišljanje. Odgovaram odmah da se zaustave pitanja, da prestanu. “Da, da, OK, ako misliš da je to dobro, da, da, OK.”

Iz planina, kamo sam se udaljila, rješavam zadnje detalje majčina sprovoda. Moja mlađa sestra Luz je u bolnici u Toulonu. Preko telefona mi govori: “Traperice i nebeskoplavi pulover s kapuljačom koji joj se sviđao. Što misliš? Zamisli da joj obuku gaće? Rekla bih im: ‘Ni slučajno! Moja majka nikad nije nosila gaće!* Poludjeli ste! Provjerit ćemo!’”

* Igra riječima: u izvorniku se doslovni smisao (*cullote* = ‘gaće’) povezuje s referencom na sankilote (*sans-cullote* – *sans* = ‘bez’ + *cullote* = ovdje ‘vrsta hlača koje su se vezale ispod koljena’) – kako su se u aristokratskom žargonu u vrijeme Konventa (1792-1795) nazivali siromašni sudionici Francuske revolucije – te bi se u prenesenom smislu ovo mjesto moglo prevesti: “Moja majka uvijek je bila svoja!”

[Sve su bilješke prevoditeljičine – op. ur.]

Luz i ja znamo tu priču o gaćama, to nas čini posebnom siročadi. Za nas kćeri gubitak majke je strahovanje da će se ta sjećanja rastočiti. Rizik da ćemo jednog dana zaboraviti sliku nje kako čuču među biljkama u Sanaryju ispuštajući radosne uzdahe. Svake večeri “Djeco, vrijeme je za piškenje na otvorenom!”, što znači “Idemo spavati”. Na putu s Farme, uvijek na istome mjestu, “guza na zraku, sve zajedno, kakva radost! Uživajte u grančicama, cure! Sreća da nisam dečko!” Zajednički jezik između sestre i mene, razmijenjeni pogledi za sutra, za kasniji život s našim kćerima, trebalo bi probati. Ostatu svoja!

*

Ostavila sam djecu njihovom ocu. Izlazim na jugu sa svojim bratom Victorom. Pravac Toulon.

U vlaku usklici dječice, mobiteli, ljudi koji ručaju, uzbuđenje. Četrdeset i dvije godine, jedno nasuprot drugom, moj blizanac i ja, razgovaramo samo očima. Misliš da ćemo uspjeti? Volim te. Tu sam. Koji kurac mi tu radimo? Stigao je najgori dan našeg života.

Victor vozi do Sanaryja. Hotel “La Farandole” na kraju puta uz liticu, baš uz plažu “noge u vodi” na kojoj me u djetinjstvu opekla meduza. Taj smo hotel uvijek gledali. Uvijek nas je izdaleka impresionirao. Govorila sam si da je tako dobro, da imamo mjesto kamo doći.

Dan prije nazvala sam recepciju. “Koliko noćenja?” Da vidimo... Otići u bolnicu provjeriti sahranjuje li se upravo naša majka, uzeti njezine stvari, spavati. Jedno noćenje. Pokopati je, otići. Ne treba puštati korijenje. “Samo jedno noćenje, molim vas.” Rečenica koju

14 najradije nikad ne bih izgovorila. Raspjevani južnjački naglasak, smijeh na drugom kraju linije: “To je, znači, kratak boravak. Dolazite poslovno?” Jedno “ne” bit će dovoljno. Što drugo reći?

*

Stižemo. Smještamo se. Odlazimo. Čemu odugovlačiti. Pravać bolnica Sainte-Musse de Toulon. Ondje se nalazimo s Colinom i Luz, starijim bratom i sestricom.

Ne baš živahni, nimalo svježi, veoma izgubljeni, ali napokon okupljeni. Zagrljaji i tišina. Prekinuti pogledi. Beskorisnost riječi. Teško nebo. Svatko zacijelo vrebata reakciju drugoga, nitko se ne snalazi s tom boli. Smješ-kamo se jako nježno.

Kao ponovno okupljena *rock*-grupa, pomalo oronula, obilazimo bolnicu, tražimo mrtvačnicu.

Evo nas. Jedno “A vi ste?” eksplođira nam u glavi.

Riječi se odvajaju od mojih usta, jezik mi kucka po nepcima. Jedva me čuju. “Djeca gospođe Pisier. Mi smo njezina djeca.” Službenik zadržava isti ton, i on djeluje crknuto: “Nije ovdje. Ne, nije kod mene. Nema gospođe Pisier. Nemam gospođu Pisier. Žao mi je.” Kako se usuđuje? Moja sestra pokušata drugačije, prezimenom njezina supruga. Naša izgubljena majka je nađena! Trebalo je samo promijeniti identitet. “Možete ući. Probao sam je srediti, ali nije gotovo...” Upravo tako.

Toliko sam se bojata ući u tu prostoriju. Toliko sam se bojata da će se probuditi, bojata da će biti unakažena, bojata da će me odbiti saslušati, bojata da neću moći za-

plakati, bojala da će zaboraviti da sam njezina kći i da će zabraniti da joj se približim.

Naizmjenice, jedno po jedno, išli smo provjeriti. Što? Ne znam. Svatko od nas je ušao, plakao pa se udaljio. Ja sam je puno ljubila, puno, silno, njezinu kožu tako nježnu i ledenu, a onda sam je tražila oprost. Dugo.

*

Gdje je lift, odjel onkologije?

U bolnici zombiji traže majčine stvari.

Ovoga puta ne griješimo: “Dolazimo po stvari udane žene.” *Rock*-grupa je spremna!

Mlada bolničarka gura kolica s ogromnom vrećom za smeće: “Evo, nisam našla ništa bolje. Molim vas, odmah provjerite jesu li sve stvari tu.” Čast pripadne najstarijemu.

Colin otvara vreću. Žestoko isparavanje majčinog parfema. Rokeri potpuno nokautirani. Brojenje nije zabavno. Počnimo.

Naš brat uzima prvu stvar i gleda nas, posramljen. “Daljinski upravljač? Kakav je to daljinski upravljač?” Jedva u dvadesetima, entuzijastična južnjakinja ponosno odgovara: “To je bolničko pravilo.” Širok osmijeh. “Daljinski pripada pacijentu. A gdje je vaša mama?” Moja braća, moja sestra i ja, napokon uglas, slomljenih srca: “Ona je mrtva! Koliko puta trebamo ponoviti!”

Dobro, hajde... Njezin mobitel, roba, laptop, knjige... Kasno je, hajdemo, sutra je veliki dan!

Večeramo na plaži. Za stolom ono što je ostalo od nas: najstariji Colin, blizanci Victor i ja, dvoje posvojenih

16 Luz i Pablo. Petero. Majčin ponos: “Petero djece, dva porođaja. Može li bolje?!” Pomalo strgana *rock*-grupa.

I moja sestrična Rose je tu. Sutra će pomagati pri otvaranju obiteljske grobnice. Njezin brat Timothée odlučio je ne doći. Razumijem ga. Njihova majka Marie-France, pokopana ondje, bit će izbačena. Jesmo li imali izbora? Sestre Pisier udale su se za dva rođaka. Kakva glupost, uostalom, što smo prihvatili da ih se ostavi tako daleko od njihove majke i od Pariza! Tako daleko od nas. U muževoj obiteljskoj grobnici. Što nas je spopalo?

Veliki stol u restaču. Gotovo svi sestrini frendovi su tu, oni koje ona zove “moji burazi”. Njezini “burazi”, djeca majčinih frendova. Nježni su, ljubazni i tužni. Ovdje su, s nama, ali ne čujem ih. I Rosein otac je navratio. Tetak nas je došao zagrliti.

*

Sutradan traperice i debeli pulover. Izbaviti se iz “La Farandolea”. Vratiti se u mrtvačnicu sa svojom braćom i sestrom. Potražiti majku.

Prije toga Colin, Victor i ja tražimo odobrenje da posjetimo Plaine du Roi, zadnje majčino obitavalište. Imamo jedan sat. Možemo u njezinu sobu, ali upozoreni smo: “Sve ili gotovo sve je već razdijeljeno.”

Jedan sat na posjedu, jedan sat u majčinoj sobi na katu, njezini prijatelji na terasi, za stolom, ne vide nas i nastavljaju razgovarati.

Jedan sat na posjedu, zatvoreni u toj sobi poput provalnika, grabežljivaca koji bi došli sve raskopati.